

Forskningsstrategi för Institutet för språk och folkminnen

Innehåll

1. Forskningsstrategins syfte och giltighetstid	3
2. Utgångspunkter och övergripande mål.....	3
3. Forskningens inriktning	4
4. Etik.....	6
5. Forskningens infrastruktur	7
6. Kvalitetssäkring	7
7. Forskningsfinansiering.....	8
8. Forskningsgruppens roll	8

1. Forskningsstrategins syfte och giltighetstid

Dokumentets övergripande syfte är att stärka institutets forskningsverksamhet. Det ska vara ett redskap för målstyrning och kontinuitet samtidigt som flexibilitet är en förutsättning för att institutet ska kunna hantera omvärldens förändringar. Forskningsstrategin ska därför vara ett levande dokument som utvärderas med jämna mellanrum och revideras vart tredje år. Detta dokument ska under perioden 2013–2015 utgöra en vägledning för verksamhetsplaneringen. Forskningsstrategin har beretts i samråd med institutets medarbetare och utarbetats av forskningsgruppen.

2. Utgångspunkter och övergripande mål

Institutet för språk och folkminnen har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Institutet ska bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde och verka för ökad kunskap i samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor.

Institutets forskning ska vara integrerad med institutets övriga verksamhet. Den ska stödja språkvården och stärka de samlingar som institutet förvaltar. Den bör också nå ut med sina resultat till en bred allmänhet och göra institutets samlingar kända.

Institutets forskare ska utnyttja institutets unika samlingar och ta vara på möjligheten att samverka mellan verksamhetens olika discipliner. Genom att samordna våra egna resurser och samverka med andra institutioner kan vi nå djupare kunskap inom de fält där vi verkar. Samtidigt som forskningen införlivas med övrig verksamhet och tjänar ett långsiktigt kunskapsuppbyggande bör den röra sig inom nya eller mindre utforskade delar av våra ämnen. Forskningsprojekt ska ha teoretisk förankring, arbeta enligt vetenskapliga metoder och dra nytta av kritisk granskning vid universitetens seminarier och i andra forskarkontakter.

Institutet ska vara ett synligt och välrenommerat forskningsinstitut och en självklar samarbetspartner i forskarsamhället. Forskare utanför institutet ska finna det attraktivt att bedriva sin forskning hos oss. Vi ska vara öppna för samarbete, gärna ämnesöverskridande, och institutets forskare ska aktivt medverka i nationella och internationella nätverk.

3. Forskningens inriktning

Myndigheten har unika förutsättningar för forskning i kraft av sina samlingar och sin särskilda position inom språkvården. Det finns mycket i vår verksamhet som inspirerar till vetenskapliga problemformuleringar. För att vi ska kunna behålla vår särskilda kompetens är det avgörande att kopplingen mellan samlingar, kunskapsförmedling och forskning bevaras. Härvid är forskningsförberedande insatser viktiga, såsom fortsatt digitalisering av samlingarna, insamling och bearbetning av material och transkribering av inspelningar.

Metodutveckling ska vara en integrerad del av forskningen. Detta gäller såväl analys- som dokumentationsmetoder. Dessa ska kritiskt granskas och utvärderas efter avslutat projekt.

Vid insamling av nytt material ska olika grupper av människor finnas representerade. Det är särskilt viktigt att vi uppmärksammar de grupper som är underrepresenterade i våra befintliga samlingar. Materialinsamlingen kan gärna kombineras med pedagogisk verksamhet, exempelvis genom samarbete med skolor.

3.1 Dialekter

Institutets dialektforskning ska vara inriktad på variation och förändring i det svenska språksamhället, både när det gäller språkbruk och språksituation. Forskningen kan röra Sveriges dialekter i ett historiskt perspektiv såväl som dagens dialektsituation. Institutets omfattande och världsunika dialektmaterial ska härvidlag utnyttjas så mycket som möjligt, men samlingarna ska också utökas med nytt material. Insamling ska ske såväl på landsbygden som i städerna och det är särskilt viktigt att vi anlägger ett multi-etniskt perspektiv. Språket och språkbruket hos barn och ungdomar, medelålders och äldre, med olika social bakgrund och regional härkomst bör dokumenteras och studeras.

Språk- och dialektforskare från alla institutets verksamhetsorter har under 2012 påbörjat arbetet med ett gemensamt forskningsprojekt med arbetsnamnet *Svenskor 2015*. Målet med projektet är att beskriva variationen i dagens talade svenska, dels i miljöer som myndigheten dokumenterat tidigare, dels i urbana miljöer och flerspråkiga miljöer, där den tidigare dokumentationen varit knapphändig. Ytterligare ett syfte är att undersöka hur den talade svenskan har förändrats sedan mitten av 1900-talet. Institutets befintliga dialektsamlingar kommer här att användas som jämförelsematerial. Det nyinspelade materialet kan i sin tur utgöra ett jämförelsematerial för framtiden, till exempel för ett liknande projekt år 2040. Inom projektet kommer även svenskt teckenspråk att undersökas. Namnforskare från institutet medverkar också i projektet genom att dokumentera

och undersöka barn och ungdomars bruk av namn. Projektet kommer inte minst att innebära en väsentlig förstärkning av institutets samlingar.

Arbetet med Svenskt dialektlexikon och med en lärobok om svenska dialekter fortgår, liksom utgivningen av Ordbok över folkmålen i övre Dalarna.

3.2 Folkminnen

Institutets folkminnesverksamhet ska ha en tydlig folkloristisk/etnologisk forskningsprofil. Vi ska beakta ett historiskt perspektiv men också verka i samtiden, i människors vardagsliv och särskilt uppmärksamma de grupper och områden som är underrepresenterade i våra samlingar. För att kunna förmedla kunskap om tidigare generationer krävs också nya forskningsinsatser och nya perspektiv på våra äldre samlingar. Vår kunskapsuppbyggnad ska återkommande problematisera minnesproduktionen i sig.

Institutet för språk och folkminnen har fyra prioriterade fokusområden inom folkminnesverksamheten. I valet av dessa har vi utgått från våra samlingar, omvärldens behov och vår egen kompetens. Följande områden är aktuella och prioriterade under dokumentets giltighetstid.

1. Våra liv och berättelser
2. Årets fester och livets högtider
3. Naturen för mig
4. Hemmet

3.3 Namn

Forskning om ortnamn, personnamn och andra slags namn ska bedrivas utifrån både ett historiskt och ett nutida perspektiv. Jämte den språkliga analysen ska olika aspekter på namn beaktas, t.ex. deras identitetsskapande och platskapande funktioner samt namnbruk och namnskapande. Forskningen ska också stödja institutets arbete med ortnamns- och personnamnsvård.

Arbetet med serierna Ortnamnen i Göteborgs och Bohuslän, Skånes ortnamn, Sveriges ortnamn, Övre Norrlands ortnamn och Sveriges medeltida personnamn fortgår och ska utvecklas, bl.a. ur ett teoretiskt och metodiskt perspektiv.

Eftersom ortnamnsmaterial från de senaste decennierna är underrepresenterat i samlingarna, är det angeläget att nytt material samlas in som grund för forskningsprojekt. Därvid ska särskilt urbana miljöer beaktas, där stora förändringar har skett under senare tid, men det är även viktigt att dokumentera förändringar inom rurala områden.

Sambandet mellan personnamnsskicket under medeltiden och den följande tidigmoderna tiden (1500–1750) ska belysas utifrån de rika samlingarna av medeltida personnamn och pågående insamlings- och forskningsprojekt om 1600-talets personnamn. Ett annat angeläget område för personnamnsforskningen är dagens bruk av förnamn, efternamn och binamn i ljuset av samhällsliga förändringar och inflytande från sociala medier.

Forskningen om andra namn än ortnamn och personnamn kan utvecklas, t.ex. namn på husdjur och kommersiella namn, som hittills är blygsamt företrädade i institutets samlingar.

3.4 Språkvård och språkpolitik

Institutet ska bedriva forskning som möjliggör språkvård och språkpolitik på vetenskaplig grund. Till forskning som stöder språkvården hör undersökningar som bidrar till en ökad kunskap om det svenska språket samt om det svenska teckenspråket, de nationella minoritetsspråken och övriga minoritetsspråk. Hit hör också forskning om hur samhälls- och teknikförändringar påverkar språket och har konsekvenser för medborgarens rätt till språk, samt arbete med att utveckla språkteknologiska applikationer. Till forskning som stöder det språkpolitiska arbetet hör uppföljning av sådant arbete och i synnerhet av hur språklagen tillämpas.

Språkrådet fokuserar varje år på ett tema. Temat leder fram till en rapport i avdelningens skriftserie. De närmaste åren planeras följande teman.

2013: Klarspråksarbete

2014: Det politiska språket

4. Etik

Etiska perspektiv är centrala för myndighetens dokumentation och forskning, när vi utökar våra samlingar och vår kunskap, eftersom detta har påverkan på såväl samhället och vårt gemensamma kulturarv som på grupper och enskilda individer. Etiska frågor kan också aktualiseras i samband med forskning som utgår från våra befintliga samlingar. Etiska perspektiv ska därför vara en viktig del av planering och genomförande av forskningsprojekt. Etik behandlas ytterligare i dokumentet Riktlinjer för hantering av myndighetens samlingar (GD-beslut 61/2012).

5. Forskningens infrastruktur

Genom digitalisering och tillgängliggörande av material vill institutet stimulera och underlätta ny forskning, såväl extern som intern, utifrån institutets samlingar och databaser. Härigenom kommer nya frågor att kunna ställas till materialet. Ett exempel är arbetet med en ny nationell databas för folkminnessamlingarnas realkataloger, som utvecklas i ett projekt som det söks externa medel för.

Resurser bör läggas på bearbetning och transkribering av såväl gammalt som nyinsamlat material. På så vis blir materialet tillgängligt för en bredare allmänhet samtidigt som samlingarna vårdas. Excerpering av namnetymologier och äldre skriftliga namnbelägg, som är en viktig förutsättning för forskning om namn, måste fortgå och intensifieras.

Institutet ska också utveckla nya databaser som gör nytt material tillgängligt. Ett exempel på planeringsstadiet är förvaltningen av en nationell språkdatatabank. Vidare ska institutet bidra inte bara till materialets tillgänglighet utan också till forskningens tillgänglighet genom arbete med bibliografiska forskningsdatabaser.

6. Kvalitetssäkring

Kvaliteten på den forskning som bedrivs inom institutet ska säkras genom kollegial granskning i olika sammanhang. Sådana kan vara interna seminarier, men institutets forskare ska också presentera såväl färdig som pågående forskning vid universitetens seminarier samt vid nationella och internationella konferenser.

Resultat av den forskning som bedrivs vid institutet ska göras tillgängligt för den övriga forskarvärlden. Detta kan göras i institutets egna skriftserier eller i externa publikationer. Exempel på externa publikationskanaler är nationella och internationella vetenskapliga tidskrifter, konferensvolymerna och antologier. Vid behov ska forskaren kunna begära språkgranskning, eller i förekommande fall översättning, av texterna inför publicering. Finansiering av sådana tjänster kan sökas ur de interna forsknings- och utvecklingsmedlen.

Institutets publikationer ska vara sakkunniggranskade. Det kan innebära att man uppdrar åt medarbetare på institutet att granska publikationerna, men också att man konsulterar extern kompetens. Finansiering av arvoden för sådana uppdrag ska räknas in i publikationens budget och kan sökas ur de interna forsknings- och utvecklingsmedlen.

7. Forskningsfinansiering

Forskning vid institutet kan finansieras såväl via institutets ramanslag som via det speciella forsknings- och utvecklingsanslaget men också bedrivs med bidrag utifrån. Det är en förmån och en styrka att institutet har egna forskningsresurser, samtidigt som det kan vara en fördel om nya forskningsprojekt helt eller delvis externfinansieras, bl.a. därför att det blir en kvalitetsgaranti när anslag söks i konkurrens med den övriga forskarvärlden. Det är vidare en fördel om institutets medarbetare söker forskningsanslag tillsammans med andra forskare, både inom institutet och externt.

8. Forskningsgruppens roll

Forskningsgruppen ska vara ett forum för forskningsstrategiska frågor om t.ex. inriktning och prioritering av forskningsområden. Den ska ha överblick och analysera behov och då beakta hela institutet i ett brett perspektiv. Den ska diskutera såväl pågående som framtida forskningsprojekt och bevaka att den mångsidiga kompetens som finns i institutet tas tillvara och vidareförs.

Forskningsgruppen kan bidra till att i mån av behov organisera forskningen, men än viktigare är att bidra till en anda där alla på institutet ser värdet av att bygga upp kunskap. Det är avdelningschefernas ansvar att leda och fördela arbetet, inklusive forskningen, och då beakta behov och nytta såväl inom avdelningen som inom hela institutet. Det gäller för cheferna att utnyttja medel så effektivt som möjligt och att ta tillvara initiativ och kompetens hos personalen. Detta ska också i fortsättningen vara chefernas ansvar, men forskningsgruppen kan vara behjälplig.

Den överblick som forskningsgruppen förväntas ha kan utnyttjas för planering av nya forskningsprojekt och för att rekommendera samverkan såväl inom institutet som med forskare utanför.

Forskningsgruppen granskar ansökningar om medel ur forsknings- och utvecklingsanslaget och rekommenderar fördelning av medlen.

Forskningsgruppen ska bevaka frågor om återväxt av forskarkompetensen.

Forskningsgruppens befogenhet

Gruppen är rådgivande och rapporterar till ledningsgruppen och generaldirektören.

Forskningsgruppens sammansättning

Forskningsgruppen ska bestå av personer med forskarerfarenhet som också har kännedom om hur man söker medel, driver projektarbete, arbetar i nätverk osv. Helst ska den avspegla institutets ämnesmässiga och geografiska spridning. Den bör ha 5 medlemmar.

Forskningsgruppens förnyelse

Forskningsgruppen förnyas i omgångar; två ledamöter byts ut vart tredje år.